

บทความ เรื่อง ปรัง

โดย น.ส.วิภา เสมรัมย์

ก่อนอื่นเรามาทำความรู้จักเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “ปรัง” ก่อน เพราะ “ปรัง” คำนี้เป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งที่ขึ้นอยู่ในป่า และนำมาเป็นไม้ประดับได้

ความหมาย ของปรัง

น. (๑) ชื่อเฟิน ๒ ชนิดในสกุล *Acrostichum* วงศ์ Pteridaceae ต้นเป็นกอขึ้นริมน้ำ ใบยาวเป็นทาง ใบอ่อนสีแดง กินได้ คือ ปรังทะเล (*A. aureum* L.) และ ปรังหนู (*A. speciosum* Willd.). (๒) ชื่อพรรณไม้ในกลุ่มพืชเมล็ดเปลือยหลายชนิดในสกุล *Cycas* วงศ์ Cycadaceae เป็นไม้ต้น ลำต้นกลม สีดำขรุขระ ใบเล็กยาวเรียงถี่ ๆ บนแกนกลาง เช่น ปรังญี่ปุ่น (*C. revoluta* Thunb.) ใบใช้ทำพวงหรีด ปรังเขา (*C. pectinata* Griff.). (จ 2000 Thailand Gradปรัง จาก พจนานุกรม ไทย-ไทย ราชบัณฑิตยสถาน)

น. ต้นไม้จำพวกหนึ่ง ชนิดต้นเป็นกอ ขึ้นตามริมน้ำ ใบยาวๆ เป็นทาง ใบอ่อนสีแดง ใช้เป็นผัก, อีกชนิดหนึ่งโคนสีดาคัลลายต้นเป้ง ก้านเป็นทางใบเล็กยาว. (พจนานุกรม ไทย-ไทย อ.เปลื้อง ณ นคร)

ประวัติปรัง

ปรังเป็นพืชโบราณที่มีเมล็ด ประกอบด้วย 10 สกล ประมาณ 250 ชนิด ในเขตร้อนและกึ่งร้อนของโลก ปรังมักจะถูกกล่าวถึงว่าเป็นพืชโบราณที่ยังหลงเหลืออยู่ ซึ่งบรรพบุรุษของปรังนั้นก็อยู่ในยุคของไดโนเสาร์ ปรังมีลักษณะคล้ายมะพร้าวต้นเล็ก ๆ ใบเป็นใบประกอบแบบขนนก เรียงเวียนรอบยอด ต้นแยกเพศ เป็นเกสรตัวผู้และเกสรตัวเมีย เมล็ดเกิดด้านข้างของแผ่นคล้ายใบที่ย่อส่วน แต่ละแผ่นอาจเรียงตัวอยู่ที่ยอดหรือเรียงซ้อนบนแกนพิเศษ มีรูปทรงที่ค่อนข้างใหญ่ ขึ้นที่แห้งแล้ง ปรังใกล้เคียงกับพืชดอก แต่เป็นพวกที่อยู่ในหมวดไฟโนไฟตา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นไม้ต้นและเป็นพืชที่มีเมล็ด แต่ไม่มีรังไข่หุ้ม หมวดนี้ยังจำแนกออกเป็น 3 หมวดย่อย คือ ไชแคเดซี คือพวกปรัง ไพนีซี คือพวกสนต่าง ๆ เช่น สนสองใบ สนสามพันปี และพญาไม้ และ นิทีซี เช่นพวกมะเหมื่อย

สกลปรังพบมีทั้งหมดประมาณ 90 ชนิด ลักษณะเป็นต้นเดี่ยว หรือแตกกอ หรือมีกิ่งก้านสาขา มีลำต้นหรืออาจไม่มี ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกมีการเจริญเติบโตสร้างเนื้อไม้ แยกเพศอยู่ต่างต้นกัน

ลักษณะคล้ายปาล์ม เป็นพุ่มหรือสูงคล้ายไม้ต้นจากมาดากัสการ์ แอฟริกาตะวันออก และอินเดียถึงจีนตอนใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มาเลเซีย นิวกินี และออสเตรเลียถึงญี่ปุ่น ไมโครนีเชีย เมลानीเชีย และตองกา พบในประเทศไทยมี 10 ชนิด ส่วนชนิดที่ 11 คือปรงญี่ปุ่น (*Cycas revolute*) เป็นพืชพื้นเมืองของประเทศญี่ปุ่น แต่มีการปลูกประดับกันทั่วประเทศ

ถึงแม้จะมีลักษณะคล้ายปาล์ม แต่ปรงปรงก็มีลักษณะที่แปลกและชัดเจน ซึ่งสามารถใช้ในการแยกชนิดได้ เกล็ดหุ้มยอด (cataphylls) นั้นเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นใบที่ลดรูป เหลือเพียงไม่กี่เซนติเมตร ซึ่งออกสลับไปกับใบ ใบสร้างอับไมโครสปอร์ (microsporophyll) ก็เปลี่ยนไปเช่นกัน เป็นใบที่ลดรูปลงและสร้างละอองเรณูขึ้นรวมตัวกันอัดกันแน่นเป็นโคนตัวผู้ (male cone) ส่วนใบสร้างอับเมกะสปอร์ (megasporophyll) ก็เปลี่ยนไป เกิดเป็นใบลดรูปที่สร้างเมล็ดจะกระจายกันเป็นรูปทรงกลมหรือทรงกระบอก แล้วเรียงเป็นกระจุกแบบใบกุหลาบซ้อน (rosette like female cone) ลำต้นเจริญขึ้นจากกลางของต้นเพศเมียแต่โคนเพศผู้และต้นเพศเมียนั้นแยกกันอยู่คนละต้น

ปรงจะจัดกระจายอยู่ทั่วโลก มักจะเกิดในที่โล่งแจ้งและที่ค่อนข้างแห้ง ไทยมีเขาหินปูนหรือเขาหินแกรนิตที่แยกยอดอยู่โดดเดี่ยวหลายแห่ง ฉะนั้นจะมีปรงถิ่นเดียว (endemic species) อยู่ตามเขาเหล่านั้นด้วย ปรงเหล่านี้จะเกาะแน่นอยู่ตามหน้าผาที่มนุษย์ไม่สามารถไต่ขึ้นไปได้เนื่องจากสูงชัน และก้อนหินที่ลาดเทหรือเป็นเนินสูง ปรงเหล่านี้จะอยู่อย่างโดดเด่นและเป็นพืชชนิดเดียวในที่นั้นลำต้นก็มักจะทอดเอนเลื้อย ห้อยลง หรือรูปร่างแบบแซ็กโซโฟน ปรงเหล่านี้ได้แก่ ปรงเขาใต้ (*Cycas clivicola* var. *clivicola*) และที่เป็นปรงถิ่นเดียว ได้แก่ปรงสระบุรี (*C. tansachana*) ปรงเขาสามร้อยยอด (*C. pranburiensis*) ปรงตากฟ้า (*C. nongnoochiae*) และปรงเขาชะเมา (*C. chamaoensis*) เนื่องจากภูเขาเหล่านี้เป็นร็อกกี้โมโนลิท (rocky monoliths) ไม่มีการสำรวจมากนัก ฉะนั้นจึงคิดว่าน่าจะพบปรงชนิดใหม่เพิ่มขึ้น ส่วนปรงนา (*C. siamensis* var...) นั้นมักกระจายในพื้นที่ราบมากกว่าตามภูเขา เช่น ปรงเขา (*C. pectinata*) มะพร้าวเต่า (*C. simplicipinna*) และปรงป่า (*C. macrocarpa*) นั้นจะเป็นไม้พื้นล่างของป่าขึ้น

ปรงเป็นชื่อที่เรียกทั่วไป บางครั้งก็จะบอกถึงความแตกต่างของชนิดจากชื่อได้ เช่น ปรงทะเล (*C. littoralis*) เพราะขึ้นริมทะเล เป็นที่เสาะหาสำหรับนักเก็บของป่าและนักเล่นต้นไม้ บางครั้งทำให้ประชากรปรงที่มีในธรรมชาติต้องสูญเสียไปทั้งชนิดเลยหากมีการเก็บกันจนหมดป่า (ปาล์มและปรงในไทย 228- 231)

ปรง (cycad) เป็นพืชที่อยู่ในอันดับ (order) Cycadales ในอันดับนี้มีอยู่ด้วยกัน 3 วงศ์ (Family) ได้แก่

1. วงศ์ Cycadaceae ประกอบด้วยปรงสกุล (Genus) *Cycas*
2. วงศ์ Zamiaceae มีอยู่หลายสกุล เช่น *Bowenia*, *Lepidozamia*, *Encephalartos*, *Zamia* (ปรงเม็กซิกัน)
3. วงศ์ Stangeriaceae มีสกุลเดียวคือ *Strangeria*

ปรงเป็นพืชโตช้า สร้างใบอ่อนปีละ 1-2 ชุด ปรงมีใบสวยงาม จึงได้รับความนิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับ ปรงที่ขึ้นในร่มจะมีจำนวน ก้านน้อย แต่ละก้านมีใบย่อยน้อย แต่มีขนาดยาวใบสีเขียวเข้ม ปรงที่ขึ้นอยู่กลางแจ้งจะมีจำนวนก้านมากแต่ละก้านมีใบย่อยมากและสั้น มีใบสีเขียวอมเหลือง ลำต้นของปรงอาจจะเป็นลำสั้น ๆ อยู่ใต้ดิน หรือเป็นลำสูงหลายเมตร ปรงบางชนิดแทงหน่อมาจากลำต้นใกล้ผิวดิน จนมองดูเป็นกอ แต่บางชนิดจะไม่แตกหน่อ การขยายพันธุ์ของปรงจึงใช้ทั้งการแยกหน่อและการเพาะเมล็ด ปรงเป็นพืชที่ต้องการดินปลูกที่ระบายน้ำดีต้องการน้ำน้อย โดยจะพบว่าปรงหลายชนิดขึ้นอยู่บนภูเขาตามหน้าผา หรือเกาะอยู่กับโขดหิน ที่รากของปรงจะมีปมเล็ก ๆ เป็นที่อาศัยของสาหร่ายสีน้ำเงินแกมเขียวชนิดหนึ่ง (blue green *Anabaena* algae) ที่มีการดำรงชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยอยู่กับปรง

ปรงพื้นเมืองของไทยที่นิยมนำมาปลูกเป็นไม้ประดับ ได้แก่

Cycas rumphii คือ ปรงทะเล

Cycas circinalis คือ ปรงมะพร้าวสีดา (ประจวบคีรีขันธ์)

Cycas siamensis คือ ปรงป่า ปรงเหลียม (ตราด) ตาลปัตรฤาษี (กาญจนบุรี)

ส่วนปรงต่างประเทศที่นิยมปลูกในเมืองไทย ได้แก่ ปรงญี่ปุ่น (*Cycas revolute*)

เมล็ดของปรงจะงอกได้ช้ามาก ถึงแม้ว่าจะไม่มีการพักตัวก็ตาม การทำเมล็ดปรงงอกได้เร็ว จึงต้องนำเมล็ดปรงมาปอก เอาเนื้อหุ้มเมล็ดที่อยู่ชั้นนอกออกให้หมด แล้วจะพบเปลือกแข็งอีกชั้นหนึ่งที่เรียกว่ากะลาห่อหุ้มเมล็ดอยู่ จึงควรนำไปฝนจนกะลาทะลุหรือกะเทาะให้แตก เพื่อให้ น้ำหรือความชื้นซึมเข้าไปในเมล็ด แล้วเมล็ดจะงอกได้เร็วขึ้น ถ้ามีการแกะกะลาออกให้หมดจะเหลือแต่ endosperm ก่อนนำไปเพาะ ควรนำไปแช่น้ำยาป้องกันเชื้อราเสียก่อน การเพาะโดยวิธีนี้จะได้นต้นอ่อน ที่มีเปอร์เซ็นต์การงอกสูงและต้นอ่อนมีขนาดเสมอกัน

การใช้ประโยชน์ของปรองสามารถนำมาใช้ได้แทบทุกส่วน เช่น ใบไม้ ในงานพิธีต่างๆ การทำแป้ง
สาชูจากลำต้นของปรองบางชนิด การสกัดยา จาก เมล็ดของปรองบางชนิด แต่การนำมาเป็นอาหารและยา
ควรระวังระดับระวังให้มากเนื่องจากปรองบางชนิดยังมีพิษอยู่ด้วย

(http://www.tistr.or.th/t/publication/page_area_show_bc.asp?l=65&l2=40)

การดูแลรักษา

- แสง ชอบแสงแดดจัด
- น้ำ ปรองเป็นพืชที่ทนต่อการขาดน้ำและต้องการน้ำพอประมาณ
- ดิน ปลูกได้ในดินแทบทุกชนิดแต่จะเจริญเติบโตได้ดีในดินร่วนทราย
- ปุ๋ย ใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักบริเวณโคนต้น ปีละ 2 ครั้ง

การขยายพันธุ์

โดยการเพาะเมล็ด

โรคและแมลง

โรคนี้ไม่ค่อยมีรบกวนจะมีก็แต่แมลงจำพวกไรแดงและเพลี้ยหอย

การป้องกันกำจัด

การกำจัดควรใช้ยาประเภทดูดซึมเพราะปรองมีใบเล็กและลื่น โดยใช้ยาไซกอนในอัตรา 20 กรัม ผสม
น้ำ 20 ลิตร ราดให้ทั่วบริเวณโคนต้น

ลักษณะของปรง



ต้นปรง



ดอกตัวผู้



ดอกตัวเมีย



ช่อดอกติดเมล็ด



เมล็ดปรง